

Framsidan

Aktuellt magasin från Kultur i Väst Regionbiblioteket | Nr 2 | 2010

Litteraturens nya vägar

- ett mediasamhälle i förändring

Ledare

Läsplattor är ett ämne som det skrivs väldigt mycket om just nu. Det gjorde det för tio år sedan också. Vid millennieskiftet slog många fast att nu stod läsplattan inför sitt stora genombrott medan den tryckta boken samtidigt stod inför sin snara undergång. Den gången blev det inte så. Läsplattan slog inte igenom som ett universalverktyg för läsande och den tryckta boken snarare stärkte sin position. Med detta i bakhuvudet kan man fundera över hur läget är den här gången. Har läsplattor blivit något att räkna med nu, tio år senare, eller är det fortfarande fråga om skiftesromantiska framtidsdrömmar. Den här gången aktiverade av decennieskiftet som nyss passerat.

Men visst har något hänt. Inte bara diskussionen har ökat utan också utbudet av läsplattor har på ganska kort tid blivit större och påstås inom en snar framtid bli väldigt mycket större. Fler plattor som anpassats efter svenska förhållanden finns nu till försäljning. Själva tekniken har också blivit bättre, smidigare plattor men med mer lagringsutrymme, enklare hantering men med fler funktioner och skärmar med ljusförhållanden som återskapar känslan av en riktig bok. Läsplattorna har sammantaget fått så goda tekniska förutsättningar att ett genombrott som universalverktyg för läsande borde vara möjligt. Priset har naturligtvis också stor betydelse för ett genombrott. Någon skickar med böcker som bonus vid köpet. Men trots det så upplevs nog plattorna som ganska dyra för privatpersoner. Men hänger ett genombrott för läsplattorna på pris och teknik eller finns det helt andra förutsättningar som måste vara uppfyllda för att det ska ligga läsplattor i var och varannan persons väska?

Jag tror att våra attityder till läsplattorna är helt avgörande för tidpunkten för ett genombrott. Vi vill helt enkelt inte läsa på

plattor ännu. Det spelar ingen roll att vi kan få med oss tusentals böcker på tåget för vi behöver ju bara en åt gången eller möjligen några stycken om vi är studenter. Detta är annorlunda jämfört med musik där vi vill välja ur ett stort utbud och hoppa mellan olika låtar. Antalet låtar som kan lagras blir därför mycket viktigt. Men en bok läser vi oftast från pärm till pärm eller arbetar med tills vi är färdiga. Sedan börjar vi på en ny bok. Antalet böcker som kan lagras blir därmed mindre intressant. Det måste till andra fördelar för att vi ska ändra attityd och omfamna läsplattan på samma sätt som vi gjort med mobiltelefonen och mp3-spelaren. Frågan är vad det då skulle vara som motiverar oss att köpa en läsplatta?

Det hittills ganska magra utbudet av e-böcker har säkert bidragit till en trög start för läsplattan. Förändras det till ett stort utbud som vi kan köpa eller låna när som helst var som helst så kommer intresset att öka för att skaffa läsplatta. Förutsättningarna för ett stort utbud styrs av förlagen, rättighetsinnehavarna, som måste våga ta steget till omfattande digital distribution av böcker eller snarare text. Först kurstext för studenter, sedan handböcker för hemfixare och till sist skönlitteratur och barnböcker när vi vant oss vid formatet. Men förlagens oro bromsar farten i utvecklingen. De har musikbranschens totala distributionshaveri de senaste åren i färskt minne. Men snart måste man nog ändå släppa på bromsen och hitta fungerande lösningar för ersättningar till författare och kundernas betalning. Biblioteken då, finns det anledning att fundera en extra gång på läsplattans betydelse för framtidens bibliotek?

Förr eller senare kommer digitalt lagrad och distribuerad text att slå igenom, kanske via läsplattor eller via ännu smartare mediamaskiner som kombinerar textlagring med

musik- och filmlagring, snabb uppkoppling och nedladdning och med en rad funktioner som vi alltid vill ha med oss i väskan, på tåget och i sommarstugan. Ipad från Apple, syster till Ipod är ett sådant försök och fler kommer från andra leverantörer. Musikbranschen, bokhandeln, dagstidningarna har alla påverkats av digitalt lagrad och distribuerad information. Behovet av den tryckta produkten har minskat och därmed också behovet av att lagra och tillhandahålla den fysiskt. När e-texten får sitt genombrott så kommer behovet av att lagra böcker fysiskt också att minska. Men samhällsansvaret, det demokratiska uppdraget, att göra information och kunskap tillgänglig för alla kvarstår. Därför kvarstår också behovet av bibliotek. Hur dessa ska se ut och med vilken service är något vi alla måste fundera över. På kort sikt blir det inte så stora förändringar utom ett ökat inslag av digitalt burens information. På längre sikt kommer vi med all säkerhet att ha helt andra bibliotek än dagens.

Bengt Källgren

Verksamhetschef
Kultur i Väst Regionbiblioteket

Nytet

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Sophie KINSELLA

Becoming a Millionaire

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Paulo Coelho

THE WINNER STANDS ALONE

Framsidan

Framsidan ges ut av Kultur i Väst Regionbiblioteket och utkommer med 6 nummer per år

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktör:
Fredrik Swedemyr

Redaktionsgrupp:
Helén Andersson
Tove Eriksson
Eva Fred
Örjan Hellström
Gunnar Südow
Fredrik Swedemyr

Layout och bildhantering:
Pernilla Johansson
Fredrik Swedemyr

Adress:
Kultur i Väst
Regionbiblioteket
Regionens hus
405 44 Göteborg
Tel: 031-705 16 80

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net

Omslagsbild:
Fredrik Swedemyr

Tryck:
Cela grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till CTI,
Tel: 031-705 16 86
zandra.classon@vgregion.se

Innehåll

Ledare	2
Boken i en digital era	5
Litteraturen spelar huvudrollen för Johan Kling	7
Medier i förvandling	9
<i>Sveriges författarförbund</i>	9
<i>Svenska förläggareföreningen</i>	11
<i>Svenska bokhandlareföreningen</i>	12
<i>Det lilla förlaget Sekwa</i>	14
Ett författarskap i den digitala floden	15
Utlåning av e-böcker kan bli en dyr affär	18
Skivbolagsgrundare ger tips till bokbranschen	19
"Man vet aldrig hur det blir i framtiden"	21
Nytt råd ska få fart på biblioteksforskningen	24
3 frågor	27
För Marcus är biblioteket juvelen i Kronan	29
Om jag hade ett bibliotek	31

Boken i en digital era

Tekniska innovationer påverkar våra möjligheter att ta del av information och litteratur. Det uppstår nya format och nya distributionsvägar letar sig ständigt fram i medielandskapet. Trots detta har pappersboken visat sig vara en hållbar innovation som än så länge håller för det digitala trycket.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Varje tidevarv har sina strukturella förutsättningar i fråga om teknik, ekonomi eller politik, som mer eller mindre sätter sina avtryck på den litterära kartan. Men vissa frågor har en tendens att återkomma, om än i ny skepnad.

– Man kan se om man tittar på hela 1900-talet, att det är samma saker som upprepas. Det säljs alldeles för mycket bestsellers. Det är bara vissa författare som får ta plats. Ungdomen läser inget och det finns en massa icke-läsare. Det är precis samma saker som vi säger idag, det är inget nytt. Sedan går det bra för vissa aktörer och så finns det andra som kommer i kläm. Som exempel kan man ta att nu går det fantastiskt bra för internetbokhandeln och bokklubbarna dör. På 70-talet gick bokklubbarna fantastiskt bra och bokhandlarna dog. Jag vet inte om det är en nackdel. Jag kan inte se att det skulle vara sämre att köpa en bok på nätet än i en bokklubb. Tvärtom finns det ett bredare utbud, säger litteraturvetaren Ann Steiner, som skrivit boken *Litteraturen i mediasamhället*.

Litteraturvetaren Ann Steiner ser ingen nedåtgående trend för litteraturen. – Det finns undersökningar som visar att läsning av viss facklitteratur går ner. Man söker inte kunskap i bokform, utan på nätet. Det gäller också resehandböcker och kokböcker. Men är det kokböcker och *Lonely Planet* man är orolig för när man säger att läsningen går ner?

En radikal förändring

Digitaliseringen är en faktor som har haft en avgörande betydelse för litteraturens förutsättningar i dagens samhälle. Inte sällan talar man om Gutenberg och boktryckarkonstens uppkomst, när man ska hitta en faktor som på liknande sätt har satt sina spår i det litterära landskapet. Det kanske mest uppen-

bara är hur det påverkar vårt sätt att ta till oss både information och litteratur. Den tryckta boken hittar nya vägar genom bland annat internetbokhandel och fenomen som bookcrossing. Sedan kan man också tala om själva utvecklingen av nya medier, som texter i olika ljudformat eller som e-filer. Ytterligare

en sida av digitaliseringen, men som enligt Ann Steiner inte har fått något reellt fotfäste i Sverige, är den typ av texter som produceras direkt för nätet. Det kan handla om sajter där olika författare gemensamt skapar en text eller ett slags interaktivt skrivande där en författare låter sina läsare bestämma vilka vägar

en berättelse ska ta. En annan typ av anpassade texter är så kallade SMS-noveller, korta texter anpassade för mobilen. Sammantaget kan man tala om att det under de senaste 20 åren har skett en radikal förändring av mediasamhället.

– Den digitala tekniken är absolut en vattendelare under 1990-talet. Det påverkar vilken litteratur som når oss och våra förväntningar på vilket språk vi kan läsa böcker på. Jag är inte positiv till allt som händer. Men jag kan också känna att det är spännande att böcker finns tillgängliga på fler platser och att litteraturen sprids i nya former. Det behöver inte innebära att det är negativt för samhället i stort eller för läsaren, säger Ann Steiner.

Den ökade tillgången till utländsk litteratur via internet har resulterat i att allt färre böcker översätts i Sverige. Framförallt är det engelskspråkiga böcker som i större utsträckning når svenska läsare via nätet. En anledning är att vårt tålmod sållan sträcker sig längre än två klick bort. I en alltmer globaliserad marknad kan vi helt enkelt inte vänta ett halvår på att en titel ska översättas.

Marknadens magi

Parallellt med den ökade tillgången på utländsk litteratur via digitala kanaler talar Ann Steiner också om att de stora internationella förlagen har lämnat principen om ”gungorna och karusellerna”, det vill säga idén om att man låter några storsäljande titlar finansiera den smalare litteraturen eller debutanter. Idag är det istället säkra kort som gäller och varje bok ska bära sig själv ekonomiskt. Det har också blivit viktigare att kunna förpacka innehållet i olika format, i stil med marknadsmässiga fenomen som Harry Potter. De internationella förlagens utveckling har inte riktigt nått den svenska bokmarknaden. Men det finns, enligt Ann Steiner, tendenser och på sikt kan vi ha en liknande situation i Sverige. Samtidigt kan de stora förlagens rädsla för att satsa på osäkra kort bli en tillgång för de mindre förlagen.

– Just för att de stora förlagen inte vågar chansa, så får man väldigt mycket intressant,

men också kommersiellt bärbar utgivning på småförlagen. Den utvecklingen ser vi redan nu, att väldigt många skickliga författare hamnar på småförlag. De kan absolut lyckas och få det att gå runt på 3 000 exemplar.

Bitter erfarenhet

Det både trycks och säljs många böcker idag. Tekniska lösningar som ”print-on-demand” har gjort själva tryckningen enklare och fler kan idag ge ut böcker. Samtidigt har förlagen pressat sina marginaler och försäljnings-siffrorna baseras huvudsakligen på ett mindre antal storsäljare. Men trots nya tekniker och möjligheten att ge ut böcker elektroniskt är det fortfarande pappersboken som står för merparten av intäkterna.

– Boken säljer jättebra. Vi har också väldigt billiga pocketböcker i Sverige jämfört med exempelvis USA och England. Det är så lätt att glömma det.

Under mitten av 90-talet försökte förlagsbranschen hänga på det man då trodde skulle bli en stor grej – CD-ROM. Tanken var att komplettera boken med ett interaktivt innehåll i form av en CD-romskiva. Detta trodde man skulle stimulera läsandet och samtidigt bidra till lärande och kunskap genom spel och annat kompletterande innehåll. Det visade sig vara ett av de större mediemässiga misslyckandena i förlagsbranschen. Erfarenheterna har skapat en viss försiktighet när det gäller den pågående e-boksutvecklingen.

– Det var floppen som brände intresset. Man testar gärna nya tekniker när det gäller marknadsföring. Man ägnar sig mycket åt marknadsföring på nätet. Du hittar många förlag på Facebook, de twittrar och går gärna in på forum där kunderna redan finns. Internationellt är detta ganska stort. Du kan hitta förlag med sajter där man ordnar tävlingar eller andra happenings. De använder ett nytt sätt att tänka kring vad man gör när man går in på deras sajter. Det räcker inte med att bara logga in på en webbplats. Någonstans måste det också hända saker. Svenska förlag har i dagsläget dels inte riktigt kunskapen

Jag tror teknikbranschen inte har fattat hur viktigt innehållet är. De tänker att om de bara gör en tillräckligt snygg ”gadget” så räcker det, men så är det inte. Det måste också finnas ett bra innehåll och det finns inte”

Ann Steiner

och inte heller de ekonomiska musklerna att göra riktigt avancerade saker. Man har gjort lite ibland, hyrt in reklambyråer och testat. Men i den här meningen är man i varje fall pigg på att testa något nytt. När det gäller att ta fram nya produkter är intresset däremot inte lika stort, säger Ann Steiner.

Ännu en pryl

Utvecklingen av de läsplattor som börjar bli alltmer synliga på marknaden, drivs till stor del av teknikföretagen. Även om det sker en viss harmonisering kring format, så är förhållandet mellan innehåll och hårdvaran relativt svag.

– Jag tror teknikbranschen inte har fattat hur viktigt innehållet är. De tänker att om de bara gör en tillräckligt snygg ”gadget” så räcker det, men så är det inte. Det måste också finnas ett bra innehåll och det finns inte. Eller det innehåll som finns är inte intressant för en läsplatta, eftersom priset inte är rätt. Betalar du 9 kronor för en låt är det väl okej. Men att betala 100 kronor för en e-bok när en pocket kostar 70 kronor eller följer med gratis när du köper en Femina tar emot mer. Jag tror teknikföretagen har missbedömt läget. De trodde att det var som musik, om man väl får in musiken så är det bara att köra. Så är det inte. Det krävdes nästan iTunes innan man fick igång en riktig musiktjänst och med böcker är det ännu svårare. Men visst kan man tänka sig ett iTunes eller Ibooks med svenska böcker upplagda, men där är vi inte idag och kanske inte imorgon heller. Jag har svårt att föreställa mig att pappersboken kommer att försvinna om 20 år, säger Ann Steiner. ■

Litteraturen spelar huvudrollen för Johan Kling

De flesta förknippar honom med film. Men för honom själv kom litteraturen först. Johan Kling, årets mottagare av Borås Tidnings debutantpris för boken *Människor helt utan betydelse*, känner sig fri i rollen som författare. Och han har en stark tro på romanens framtid.

Text och foto: Tove Eriksson

Johan Kling är ingen rookie i utmärkelssammanhang. Hans långfilm *Darling* från 2007 vann Nordiska filmpriset och nominerades till sex Guldbaggar 2008. Men på författarscenen är han ny, och uppriktigt förvånad över att ha tilldelats debutantpriset.

– Jag har inte så mycket kontakt med den litterära världen. Jag rör mig i filmvärlden. Där befinner jag mig i ett slags kontext och förhåller mig till olika institutioner, människor och strömningar. Hela bokprojektet har varit ganska privat och jag visste inte alls hur folk skulle ta emot det jag gav ut, säger han.

I *Människor helt utan betydelse* får läsaren följa Magnus, en rätt vag person i trettioårsåldern utan direkta uppdrag i den medievärld han försöker hålla sig kvar i. Boken utspelar sig i ett sommarhett Stockholm 1998, under en enda dag av förnedrande möten med bekanta och arbetsgivare, en hopplös väntan på bekräftelse från en flickvän som inte längre verkar bry sig. Staden är vacker men hård och människorna också.

Boken fick ett fint mottagande. Recensenterna tog den till sig och imponerades av Klings skarpa blick, annorlunda anslag och koncentrerade språk. När författaren läser ett stycke högt ur sin bok under debutantprisaftonen på Folkan i Borås lyssnar publiken intensivt och är på vippen att applådera, trots att ingen av de andra nominerade fått någon applåd för sina uppläsningar. Det blir tydligt att det är något med boken som berör.

– Jag är lite undrande själv och kan bara spekulera. Kanske är det för att den beskriver något som folk har inom sig och därför intresserar sig för. Sedan har jag försökt skriva den med en viss precision, vilket kanske uppskattas. Och så är den kanske lite underhållande ändå, på ett bakvänt sätt. Jag ville att den skulle vara lite kul också, säger Johan Kling.

Utforskar svagheten

Att boken utspelar sig i Stockholms medievärld är egentligen ganska oviktigt, säger han. Det räkar bara vara en värld han känner till. Bokens tema är egentligen något helt annat.

– Den handlar om alienation och svaghet. Att utforska svagheten, plocka fram den och överexponera den. Det kunde egentligen ha utspelat sig var som helst.

Johan Kling är fascinerad av det sociala spelet, av hur vi ständigt läser av varandras status och anpassar oss efter rangordningen.

– Det finns en grymhet i de mänskliga hierarkier som alltid uppstår. Vissa har en viss status och den kan vara baserad på olika saker i olika sammanhang. Det är ofrånkomligt, pågår hela tiden och vi är så vana vid det att vi inte ens tänker på det.

Johan Kling själv tänker nog ändå en del på det där, observerar och återger i text med blick för detaljer.

– Inom manuskriptet brukar man säga ”Show, don’t tell”. Jag känner att det passar mig otroligt bra att liksom måla upp en bild

som jag lämnar över att betrakta. Jag undviker att beskriva, försöker istället använda ett ögonbryn eller att någon pillar på en nagel eller biter i en underläpp, säger han.

Skrivandet kom först

Kanske inte så oväntat att en författare som arbetar som manusförfattare och regissör skriver på ett filmiskt sätt. Den naturliga frågan är varför en framgångsrik filmare fick för sig att skriva en bok. Vad var det som lockade med litteraturen?

Det visar sig att den frågan behöver vändas på. Johan Kling betraktar sig nämligen i första hand som en skrivande person.

– Jag började skriva för 15 år sedan, innan jag började med film. Det här är min tredje bok. Jag skickade in de andra två, då när jag hade skrivit dem, men de blev refuserade. På goda grunder, skulle jag säga idag, säger Johan Kling med ett skratt.

Det var alltså litteraturen som kom först. Filmmandet, som skulle visa sig bli så lyckosamt, var snarare resultatet av ett slags kompromiss.

– Jag höll på med bokskrivandet, men det gick lite trögt. Samtidigt försörjde jag mig som tv-producent. Även om det inte var skit-tv, så var det populärkultur. Så tänkte jag att jag skulle föra samman de två, blanda högkultur och lågkultur. Då blev det storytelling genom film. Och så upptäckte jag att jag kände mig naturlig som filmmakare. Men parallellt fortsatte Johan att skriva. För-

sta versionen av Människor helt utan betydelse var klar redan för drygt tre år sedan. För det finns saker man kan göra i en roman, som inte går att göra i en film, anser Johan Kling.

– Ja, till exempel det som jag har försökt göra i Människor helt utan betydelse – att låta läsaren vara inne i någons tankevärld. I filmen är man i princip alltid utanför, men här blir det ett annat perspektiv. Man har ett ”jag” i boken som säger saker, men sen är det inte alltid säkert att det är sanningen. Det finns en skillnad mellan det som jaget påstår och hur verkligheten ser ut, en undertext helt enkelt. Det tycker jag är en otroligt kul arbetsform.

Tackar modernismen

Johan Kling ser romankonsten som mycket mer utvecklad än filmkonsten, mycket tack vare den modernistiska litteraturen. Han har själv inspirerats mycket av James Joyces Odysseus och ser egentligen inga gränser för hur man kan experimentera med romanformen.

– Modernismen skapade ett enormt frirum. Det var en revolution. Om man skriver en bok idag kan man göra vad tusan som helst. Människor helt utan betydelse är ju egentligen en icke-dramaturgisk antibok där inget händer. Den rör sig i en zon skapad av modernismen, skulle jag säga.

Om romankonsten tog ett jättekälv in i framtiden i och med modernismen, så är filmen fortfarande kvar där litteraturen var på 1800-talet, menar Kling. Kraven är snävare och tittarna mindre sofistikerade än läsarna, som han uttrycker det.

– Människor närmar sig inte en film på samma sätt som en bok. En bok kan få vara krävande men givande, men en film ska ge omedelbar payoff. Idag betraktar vi kanske Madame Bovary som finkultur, men när den kom var den tvungen att vara underhållande, ett tidsfördriv. Sådan är filmen idag. På gott och ont, det finns en kraft och en tilltalande raket i det också.

Johan Kling fick ta emot Borås tidnings debutantpris för boken Människor helt utan betydelse. I sitt tacktal hyllade han alla dem som anstränger sig för att lyfta fram författare genom exempelvis prisutdelningar och litteraturafnär. I bakgrunden syns Susanne Axmacher och Viktoria Myrén, två av de övriga nominerade till debutantpriset.

Tror på romanen

För Johan Kling har skönlitteraturen och romanen en självklar och viktig plats i det framtida medielandskapet. Han tillhör inte dem som tror att den skrivna texten hotas av andra berättarformer.

– Det är klart att konkurrensen är större med alla nya konstarter. Koncentrationsnivån är lägre hos folk, på grund av det så kallade bruset. Men jag tror att romanen, den formen, kommer att finnas kvar.

Själv är Johan Kling förtjust i pappersboken – han har till och med köpt ett gammalt uppslagsverk från 60-talet bara för att han tycker om känslan – men han är inte övertygad om att den kommer att överleva. Hans bok, eller böcker om han skriver fler, kanske kommer att distribueras helt och hållet elektroniskt i framtiden. Det ser han inte som ett problem.

– E-böcker och läsplattor är bara en fråga

om distribution, annars är det samma sak. Jag tror att den utvecklingen är till litteraturens fördel. Så det kanske tyvärr är så att vi får skiljas från pappersboken. Samtidigt märker man att folk är intresserade av vinylskivor igen. Kanske är det så att de här fysiska manifestationerna får ett högre värde nu när allt är så abstrakt som det digitala är.

Just nu håller Johan Kling på med slutarbetet till sin nästa film, Puss, med bland andra bröderna Alexander och Gustaf Skarsgård i rollerna. Filmen, som handlar om en amatörteatergrupp, har premiär i höst. Nästa projekt är att göra filmmanus av Alexander Ahndorils roman Regissören, om Ingmar Bergman. Därefter vill han sätta igång med nästa egna film. Så det tar ett tag innan vi får se en ny Klingbok i hyllorna.

– Det kommer nog att dröja ett halvår innan jag kan sätta mig och skriva igen, avslutar Johan Kling. ■

Medier i förvandling

Plötsligt hände det. En kall februaridag med bara några timmars mellanrum lanserar två stora bokförlag i Sverige varsin modell av läsplattor. På biblioteken har den digitala boken och läsplattan redan accepterats som en möjlig läsmodell. Men vad tycker författarna, förlagen och bokhandlarna? Framsidans Helén Andersson begav sig till Stockholm och sökte upp företrädare för dessa grupper för att ta reda på den digitala bokens och läsplattans status.

Text och foto: Helén Andersson

Sveriges Författarförbund

Sveriges Författarförbund, SFF, är en facklig organisation för Sveriges verkssamma författare och litterära översättare. SFF har funnits sedan 1893 och finns i anrika lokaler på Drottninggatan i Stockholm. Här träffar jag förbundets två jurister Malin Koch och Thorbjörn Öström.

– Det nya medielandskapet håller just nu på allvar att formars med upphovsrättslag och nya förutsättningar för avtal, säger Thorbjörn Öström och menar att digitaliseringen har varit ett stort trauma för branschen och att den stora frågan handlar om hur man kommer att bygga affärsmodeller och avtal i framtiden. Författarförbundet har sedan 2001 krävt att upphovsrättslagen ska ses över och den 8 april i år kommer Upphovsrättsutredningen att presentera sitt första delbetänkande. Utredningen skulle egentligen ha presenterats tidigare, men när Google kom med sitt förslag till avtal 2009 fick man tilläggsdirektiv att också utreda digitala bibliotek.

– Upphovsrätt är stort, det är liksom grunden för hela digitaliseringen, säger Thorbjörn och skyndar sig att tillägga att finansiering och marknadstänk är minst lika viktiga delar.

Precis som Google i sitt avtal föreslår att öppna för utomstående att finansiera den digitala utgivningen, finns det liknande idéer i Europa. I Danmark till exempel tecknade Danske Nationalbiblioteket nyligen ett avtal som visserligen handlar om gamla titlar utan rättigheter, men där man visar och markerar att det finns nya samarbetsmöjligheter på marknaden.

Att låta finansiera sin webbplats med reklam är idag en vanlig lösning. En lösning som också finns med i Googles avtalsförslag. Författarförbundet tycker inte detta är en affärsmodell som är lämplig för böcker, men både Thorbjörn och Malin tror att det kommer att bli så i alla fall. De tror att man kommer att hitta olika lösningar och att så kallad bundning kommer att öka.

– ”Köper du den här boken, får du den här duken på köpet.”

Avtalslicenser

Thorbjörn beskriver Google-avtalet genom att likna det med den rättsliga konstruktion vi haft i Norden sedan 1960-talet; avtalslicenser. Han menar att detta är framtidens modell när man har ett samhällsintresse och ett upphovsrättsintresse som är viktigt.

– Det är viktigt att penningflöden kommer till rätt person och i Sverige har vi redan strukturer för detta, till exempel Copy Swede och liknande.

Intresset för den nordiska avtalskonstruktionen har på senare tid fått allt större intresse runt om i Europa. Intresset har bland annat fått draghjälp av Norge där Norska Nationalbiblioteket, förläggare och författare tecknat ett avtal som heter Bokhylla.no. Inom ramen för avtalet får 50 000 titlar digitaliseras och tillgängliggöras på webben.

– Detta hade inte gått att göra utan avtalslicenser, menar Thorbjörn.

Genom att digitalisera kan man också få liv i gamla titlar och få en titelbredd som är av betydelse för marknaden. I december tecknade Svensk Författarförening ett avtal med

Kungliga Biblioteket och med Svenska Förläggareföreningen där man genom ett försöksprojekt vill visa hur en struktur skulle kunna se ut för ett sådant arbete. Men för att kunna fullfölja och klara en digitalisering liknande den i Norge behövs, enligt Thorbjörn, avtalslicensbestämmelser i lagen.

– Vi ser med förhoppning fram mot den 8 april då vi hoppas på positiva tongångar i utredningens delbetänkande.

Anpassning

Malin Koch tror att digitaliseringen kan få som konsekvens att det blir författarskapet snarare än verket som marknadsförs och att det blir en större selektering där förläggaren får större betydelse.

– Förläggaren blir en granskare som garanterar viss kvalitet. Man väljer det som är bra och presenterar för konsumenten.

Det finns en risk med detta menar Thorbjörn.

– Förlagen vill komma ut med nästa bok snabbare för att hålla sig kvar på marknaden och det kommer att krävas en god portion lojalitet av författarna som i gengäld kommer att ställa krav på att förlagen ska tillhandahålla back-list i större utsträckning.

Däremot tror varken Malin eller Thorbjörn att författarna kommer att tvingas anpassa sitt författarskap efter det nya formatet. De menar båda att det är en fråga om olika genrer där till exempel facklitteratur är lättare att strukturera så att det passar det digitala formatet.

– Författarna kommer nog att skriva samma omfång i böcker, men kanske komma ut med fler korta noveller eller liknande som presenteras i e-bokform, säger Malin.

Digitaliseringen gör det lättare att synas i mediebruset, att vara amatörförfattare och komma ut med egna böcker. Att skriva på webben är delvis en generationsfråga tror Malin som ser en utmaning i att i framtiden få unga fildelande människor att förstå att det går att vara professionell inom litteraturen.

– Man har faktiskt rätt att ta betalt som för-

Malin Koch och Thorbjörn Öström menar att upphovsrättsfrågan är grunden för hela digitaliseringen och hoppas på kulturpolitiska åtgärder för att balansera det nya medielandskapet.

fattare. Och det är inte samma sak som att ha en egen blogg.

Thorbjörn tycker att det finns en paradox med digitaliseringen. Att skriva tar tid menar han.

– Det tar fortfarande lika lång tid att skriva god litteratur, men med digitaliseringen ska allting gå så fruktansvärt mycket snabbare.

Läsarna

Även om det finns de som påstår att vi är på väg mot en bildkultur så lever vi fortfarande i en skriftkultur och en skriftkultur där digitaliseringen är i full gång. Det finns också redan en rad intressanta reflektioner vilka konsekvenser twittrande och bloggandet får för vårt skrivande och för vår läsförståelse. För det är fortfarande så att vi i Sverige har stora läsovana grupper. Att litteraturen nu blir mer tillgänglig genom att finnas i digital form tror inte Malin är rätt väg. Inte ens att man på läsplattan får tillgång till 1 000 böcker på samma gång.

– Det är inget som löses på teknisk väg. Man brukar säga att man behöver hålla i en fysisk bok för att intressera sig för den, men om det är en pappersbok, en ljudbok eller en e-bok som fångar läsarens intresse, spelar ju egentligen ingen roll.

Framtid

Både Malin och Thorbjörn tror att prissättning och avtal runt e-böcker kommer att skapa debatt. I Frankrike diskuteras just nu fasta bokpriser på e-böcker och Malin tror att många förlag vill prissätta e-boken högt för att inte pappersboken ska konkurreras ut.

– Man vill förstås värna pappersboken, men jag tror inte att konsumenterna kommer att acceptera det, säger Malin.

Ofta jämförs de digitala böckerna med musikbranschens upphovsrättsproblem, men Thorbjörn tycker inte det går att jämföra.

– Det är helt olika konsumtionsmönster. Musik är masskonsumtion, ju fler gånger desto bättre. En bok läser du i regel bara en gång och liknar styckegodsförsäljning där

man laddar ner den bok man vill läsa för stunden.

Thorbjörn tror att det blir några vingliga år innan man hittat kloka och genomtänkta avtal. Han hoppas att lagen ska bli tydlig och att marknaden kommer att regleras i någon mån via parter som kan förhandla på ett jämställt sätt.

– Att hitta de här strukturerna kommer att bli ett stålbad och vi får hoppas att det ges ordentligt med tid och att den fysiska boken står stark ytterligare en tid. ■

Svenska Förläggareföreningen

Svenska Förläggareföreningen är en intresseorganisation för de svenska bokförlagen och bevakar framförallt lagstiftnings- och upphovsrättsfrågor. Jag träffar föreningens förtroendevalda ordförande Kjell Bohlund hemma i hans lägenhet på Kungsholmen i Stockholm.

När jag bokade tid med Svenska Förläggareföreningen var det meningen att jag skulle träffa föreningens VD Kristina Ahlinder. I sista stund meddelade hon att hon var tvungen att åka till Strasbourg för att diskutera momsfrågan. Rätt mycket av den lagstiftning som reglerar upphovsrätten fattas på EU-nivå, både beskattningsfrågor och upphovsrättsfrågor, och förläggareföreningen har mycket kontakt med EU i Bryssel. Svensk förläggareförening vill ha tekniskneutral moms på böcker och det är en fråga som står högt på deras agenda. Kjell Bohlund tror att man först måste hitta en politisk vilja att sänka momsen på e-böcker, sedan hitta en administrativ lösning.

– För vår del är frågan väldigt enkel, för myndigheterna förmodligen inte fullt så enkel. Vi jobbar för att e-boken ska beskattas på samma sätt som tryckta böcker och eftersom vi inte har en fri marknad så har ju staten ingenting att förlora.

– För förläggarna kommer livet att bli lite mer komplicerat ett tag framöver. Det som är själva grunden i bokbranschen, att trycka och ge ut böcker, håller på att ändras och många känner att det är en utveckling man inte önskar, men en utveckling man inte kan bromsa.

Licenser

Bokförlagen har förut delat upp marknaden mellan olika försäljningskanaler. Det har varit tydliga gränser mellan bokhandel, varuhus, bokklubbar och bibliotek. Men med e-böckerna flyter allt ihop och blir mer komplicerat, menar Kjell som tror att förlagen i framtiden kommer att få konkurrens från böcker utgivna på andra villkor som till exempel av författaren själv, genom reklamfinansierade förlag eller genom sponsoravtal.

– Man hamnar i en skärningspunkt och jag tror inte att förlagen kommer att kunna erbjuda biblioteken fri utlåning av e-böcker på samma sätt som med den fysiska boken.

Kjell tror att det måste till en typ av licens för att förlagen ska kunna försvara sin utgivning och för att undvika att det i framtiden bara finns en kund i KB eller biblioteken som sedan har böckerna till fri utlåning

på nätet. Han tror också att det i framtiden måste bli flera olika modeller på hur biblioteken får tillgång till böcker och hänvisar till det avtal föreningen tillsammans med Författarförbundet och KB skrev på strax före jul. Tanken med det avtalet är att böcker som gått ur det kommersiella kretsloppet ska finnas tillgängliga via KB ut till biblioteken.

– Under förutsättning att vi kan finansiera förstås. Men i framtiden måste man helt enkelt hitta rimligt balanserade ersättningsmodeller från biblioteksvärlden till förlagen och till författarna.

Det finns en del kvar att göra konstaterar Kjell och tycker inte vi ska tycka synd om förlagen som jobbar på författarens uppdrag. – Det handlar om upphovsmännens levebröd.

Boken

Ljudboken har etablerat sig på den svenska marknaden och har blivit en betydelsefull del. Nu kommer e-boken och Kjell tror att den snabbt kommer att bli en del av den reguljära verksamheten men att olika format kommer att ha olika betydelse. På vissa håll har e-boken redan slagit ut den tryckta boken där uppslagsverk på nätet är ett utmärkt exempel. Däremot tror han inte att e-boken kommer att spela någon större roll för barnboks förlagen de närmaste åren. Vad gäller skönlitteraturen tror han att det digitala formatet kommer att bli betydelsefullt, men att det dröjer.

– Vissa nischer kommer att vara mer betydelsefulla. Framförallt de som vänder sig till yrkesmarknaden, högskolelitteratur och annat där den digitala utgivningen sker antingen förpackad som e-bok, som strömmande eller on-line-utgivning.

För förlagen kommer digitaliseringen att bli betydelsefullt som ett sätt att lättare tillgängliggöra författarna för läsarna, men också betydelsefullt ur ett ekonomiskt perspektiv, menar Kjell som tror att det kan vara ett argument för e-boken. Förlagen har helt enkelt större chanser att göra ekonomiskt hållbara satsningar på en bred utgivning vilket kan få största betydelse för äldre böcker som man idag har svårt att hålla i lager.

– Det lönar sig inte att trycka två tusen exemplar av en bok som kanske säljer 20 exemplar om året.

Kjell tror inte att konsumenten kommer att tycka att en digital bok med samma innehåll som en tryckt bok är värd lika mycket. Här måste förlagen hitta ett sätt och kanske fundera på om man ska ha extramaterial som på en DVD för att höja värdet.

– Med e-boken kommer det flera tekniska aspekter som kan upplevas som hinder, säger han och jämför med ljudboken som haft ett helt annat dramaturgiskt upplägg och lockat nya läsgrupper.

– Ljudboken lockar många eftersom den adderar något till själva läsoplevelsen genom att man lyssnar till en bra uppläsning.

Små och stora förlag

De stora allmänförlagen kommer att ta täten i utvecklingen, tror Kjell, medan de mindre förlagen avvaktar. Förläggareföreningen arbetar för att man ska skapa ett standardiserat format och både Bonniers och Norstedts har valt samma på sina läsplattor. När de stora förlagen skapat en struktur blir det lättare för de små att ge ut e-böcker.

– Delvis handlar det om ekonomi där ett litet förlag istället för att dra på sig kostnader för en osäker utveckling, fokuserar på det man är duktig på.

Det kommer att bli enklare för en liten förläggare att få ut en bok med den digitala tekniken menar Kjell, som tror att digitaliseringen också skapar möjligheter för profilerad utgivning.

– Vägen till framgång är ofta att hitta något som är eget och nytt, men det viktigaste för små förlag är ändå vilka titlar man använder. Det handlar om kvalitet.

Med digital utgivning tror Kjell att det kommer att finnas ett rikt utbud där den vanliga förlagsprodukten med snygga böcker och hårda pärmar som kan vara svåra att få ut på marknaden, kommer att få konkurrens.

– Det kommer att bli mera liv på marknaden och jag tror att de små förlagen i slutändan är vinnarna.

Framtid

Den digitala tekniken gör att man kanske tror att man kan hoppa över mellanled som bokhandel, förlag och bibliotek. Att författare och läsare når varandra direkt. Men det, tror Kjell, är en teknisk aspekt.

– Så enkelt är det inte i verkligheten. Förlagen kommer att behövas för att kunna hjälpa författaren utveckla sitt skrivande och läsaren kommer att behöva sitt bibliotek i framtiden också.

Den homogena och traditionsbundna epoken är förbi och förlagen kommer att ställas inför en mångfald med nya möjligheter och problem. Men Kjell tror på en framtid för dem som sysslar med böcker.

– Vi befinner oss just nu i ett skarpt läge där positionerna har flyttats fram och nu handlar det om att man måste hantera ekonomiska villkor och avtal. Men läsning är en framtidsindustri. ■

Svenska Bokhandlareföreningen

Svenska Bokhandlareföreningen, SBF, är en ideell riksbranschorganisation för landets samtliga bokhandlare. Även SBF har funnits sedan 1893 och föreningen företräder medlemmarnas gemensamma intressen i förhållande till riksdag, regering och myndigheter. På senare år har föreningens kansli minskat och finns numera inhyst i Svensk Handel på Regeringsgatan i Stockholm. Här träffar jag föreningens VD Thomas Wyatt.

Bokhandeln har genomgått många förändringar på senare år och tvingats anpassa sig för att locka kunder. För inte allt för länge sedan var det litteratur man sökte när man gick in i en boklåda, sedan kom kontorsmaterial, presentartiklar och nu senast caféverksamhet. Många bokhandlare ingår också i stora kedjor och det är svårt att se skillnad mellan dem. Thomas Wyatt tror att denna utslätning kommer att bestå på mindre orter medan digitaliseringen kommer att få fram fler små, nischade bokhandlare på större orter.

– På mindre orter har bokhandeln också en social funktion som mötesplats, på större orter är konkurrensen större. Det märks redan att små bokhandlare på större orter har svårt att konkurrera med nätbokhandelns lägre priser vilket gör att bokhandeln tvingas till ett smalare sortiment.

Att nätbokhandeln kan hålla lägre priser är inte konstigt eftersom de har helt andra kostnader är den fysiska bokhandeln. Thomas tror att nätbokhandeln tagit ungefär 20 procent av marknadsandelarna, men att det nu planat ut. Delvis beror detta på att de

Thomas Wyatt förväntar sig att läsplattor snart finns i bokhandeln och att det är personlig service och direkt åtkomst till boken som i konkurrens med näthandeln kommer att trygga den fysiska bokhandelns framtid.

fysiska boklådorna förstått att marknadsföra sig med fördelar som inte nätbokhandeln kan erbjuda.

– Personlig rådgivning och omedelbar tillgång till böcker är sådant som bokhandeln får föra fram och jag tror med all säkerhet att det kommer att finnas plats för båda i framtiden.

Boken

Bokhandeln försöker vara med och påverka utvecklingen av distributionsvägarna för e-böcker så att det blir enkelt för bokhandeln att också kunna erbjuda dessa medier. Thomas tror att bokhandeln i framtiden kommer att sälja läsplattor och kanske abonnemang på nya böcker i digital version. Men han tror att det dröjer.

– Det handlar inte bara om den tekniska ut-

vecklingen. Det handlar också om beteende, om att vi ska vänja oss vid e-böcker och jag tror att den tryckta boken har en själ som e-boken saknar. Jag tror inte att de som väljer läsplattan väljer bort den tryckta boken. E-boken kommer att vara ett komplement.

Framtid

Thomas tror alltså att den fysiska bokhandeln och nätbokhandeln kommer att leva samstämmigt och att de kommer att hitta sina roller. Han är övertygad om att bokhandeln även i framtiden kommer att vara den viktigaste försäljningskanalen av böcker. Däremot tror han att bokhandeln måste anpassa sig och inte se e-boken som sin undergång.

– Boken och bokhandeln har utsatts för många hot tidigare som den överlevt och e-boken kommer inte att vara dödsstöten. Boken finns redan i flera former och det kommer den att göra i framtiden också och bokhandeln kommer att ha en viktig roll i sammanhanget. Utan tvekan. ■

Det lilla förlaget Sekwa

Svenska Förläggareföreningen tror att de små förlagen kommer att hålla sig avvaktande gällande utvecklingen av den digitala boken och att de kommer att tvingas till en profilerad utgivning. Ett förlag som redan tagit steget och som med stor framgång tagit hjälp av såväl sociala medier som nischad utgivning är förlaget Sekwa.

Sekwa är ett relativt nytt förlag som ger ut franskspråkig litteratur på svenska där samtida, kvinnliga författare har företräde. Förlaget består av Helén Enqvist och Johanna Daehli.

Johanna och Helén startade Sekwa 2007 utan några ekonomiska resurser och utan lån. De var helt hänvisade till en effektiv marknadsföring av sin idé som de trodde på till 100 procent.

– Stora förlag kan ju jobba med stora marknadsplaner och planera sina produkter med effektiv annonsering, kampanjer och en massa extramaterial. Vi hade en pytteliten budget och måste hitta andra vägar där vi redan från början ville finnas på de sociala medierna.

Förlaget hade redan från start kontakt med kommunikatören Niclas Holmqvist som hjälpte dem med annonsering och marknadsföring. I samband med att Igelkottens elegans skulle lanseras 2009 tog Niclas ett steg till och skapade en blogg-baserad webbplats för boken som i sin tur länkade till Twitter, Facebook och Flickr.

– Det blev ett otroligt genomslag och vår Facebooksida växte från några få namn till flera hundra på kort tid.

Niclas berättar att den nya Facebooksidan, bloggen och twittrandet uppmuntrar aktivitet och dialog och han tror att det är en orsak till förlagets snabba framgång.

– Här finns interaktion med både bransch, press och läsare vilket påverkar förtroendet för förlaget på ett positivt sätt.

Nisch

Precis som Kjell Bohlund på Svensk Förläggareförening trodde att vägen till framgång för de små förlagen är att hitta något nytt och att det handlar om kvalitet, tror Niclas att det handlar om den goda historien.

– Huvudprodukten för ett förlag är inte pappersboken utan den text som förmedlas, oavsett format, säger han.

Johanna är beredd att hålla med. Med erfarenhet från allmänutgivande förlag vet hon hur svårt det är att synas och hur lätt det är att försvinna i det stora medieflödet.

– Vi visste att vi måste bli synliga och vi var väldigt inriktade på att ha en klar nisch och en tydlig form och Sekwa ger ju bara ut översatt fransk litteratur av samtida kvinnor.

– För vi vill att de ska leva så vi kan bjuda hit dem, skrattar Johanna.

Helén Enqvist är översättare och har bott i Frankrike i många år där hon har

kvar många kontakter. Genom dessa och genom en agent som kan den skandinaviska marknaden väljer de sin litteratur som Helén sedan översätter.

– Eller översatte, ler Johanna. Numera är Helén spindeln i nätet och språklig redaktion där hon plockar in unga, vassa översättare.

– Mycket av det som finns i Frankrike skulle aldrig gå att sälja i Sverige, men eftersom vi läser allt själv så har vi korta beslutsvägar och kan fatta snabba beslut. Så var det med Igelkottens elegans som var en storsäljare i Frankrike men ännu inte hittat hit.

Framtid

Ännu finns ingen av Sekwas titlar tillgängliga digitalt men numera ser de till att lägga in rättigheterna till e-boklansering i sina kontrakt.

– Vi är beredda, säger Johanna som tycker att vi i jämförelse med många andra europeiska länder ligger långt fram i den digitala utvecklingen.

Eftersom Sekwa jobbar med översatt litteratur ser Johanna en fördel med att läsaren med hjälp av den digitala boken lättare får tillgång till litteratur på originalspråk. Eller om det är en risk, frågar hon sig.

– Hos de lite äldre finns ibland både en teknikspärr och i vissa fall en språkspärr, så översatt litteratur kommer att behövas också i framtiden.

Johanna Daehli tror att många småförlag känner sig osäkra i förhållande till e-böcker och tror att till exempel läsplattan kommer att fungera som ett komplement till den fysiska boken.

Liksom övriga jag besökt i Stockholm tror Johanna att e-boken kommer att bli ett komplement till den tryckta boken.

– Det måste vara enkelt och jag tror inte att den digitala boken kommer att utradera pappersboken. ■

Ett författarskap i den digitala floden

I takt med att förlagen lägger mer resurser på storsäljarna skapar nätet nya möjligheter för författarna i det litterära mittfältet. Bloggar och andra digitala kanaler blir ett sätt att marknadsföra sitt författarskap. Alexander Skantze fick sitt genombrott ungefär samtidigt med internet. Han ser dock inte den digitala närvaron som en absolut nödvändighet. Som med mycket annat handlar det om att värdera myntets olika sidor.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

I början av 90-talet pluggade Alexander Skantze samhällsvetenskap i Lund. I takt med att kunskapens fält vidgades mognade också en berättelse som tog form redan i tonåren. 1993 debuterade han med boken *Grattis Gud*. En historia om den unge Lenny och hans brutala tillvaro.

– Jag började skriva *Grattis Gud* för hand. Det första digitala steget för mig var att överhuvudtaget få en dator, säger Alexander Skantze.

Skantze har kommit ut med fyra romaner. Inom kort kommer hans femte bok, en historisk roman som utspelar sig vid tiden för den moderna civilisationens födelse. Digitaliseringen har naturligtvis påverkat de rent hantverksmässiga delarna av Skantzes författarskap. Det har blivit enklare att hantera stora textmängder och göra research på nätet.

Skapar möjligheter

När förlagen i högre utsträckning satsar på storsäljare öppnar den digitala utvecklingen och internet andra kanaler för många författare. Vissa utnyttjar denna potential och det blir också en del i ett byggande av ett varumärke. Andra väljer att hålla en lägre digital profil.

– Det är ett ställningstagande och det är

”Nästa gång jag kommer ut med en bok, får jag fundera på hur mycket resurser jag ska lägga på den här typen av egenmarknadsföring som nätet möjliggör. Men det är positivt att ha dessa möjligheter öppna”

Alexander Skantze

inte gratis. Det kostar inte pengar, men det kostar tid. I början av 00-talet skulle alla ha sin egen hemsida. Det var många författare som hängde på det där. Mycket blev också ganska dåligt. Man la upp saker och sedan gjorde man inget mer och det dog ut. Anledningen till att jag inte gjorde det var att en bra hemsida kräver mycket arbete. Den ska se snygg ut och ha ett bra innehåll. Jag tänkte att en ouppdaterad hemsida var sämre än att inte ha någon alls och hoppade inte på det tåget. Nu är det bloggar och Facebook som gäller. De har en oerhörd marknadsföringspotential. Men det är som med all

reklam, det måste vara bra. Det finns ingen poäng med att ha dålig reklam, säger Alexander Skantze.

– Nästa gång jag kommer ut med en bok får jag fundera på hur mycket resurser jag ska lägga på den här typen av egenmarknadsföring, som nätet möjliggör. Men det är positivt att ha dessa möjligheter öppna, fortsätter han.

Hitta sina läsare

Den digitala utvecklingen har inte bara öppnat fler kanaler till att marknadsföra sitt författarskap. Även om det i vissa lägen finns uppenbara klyftor, har också nätet skapat möjligheter för en ökad dialog och ett ökat deltagande. Detta gör det också möjligt att på ett annat sätt än tidigare ha kontakt med sina läsare. Genom en blogg eller hemsida kan man få direkta kommentarer eller meddelanden. Skantze framhäver att det litterära skapandet i väldigt stor utsträckning är en individuell process med en hög grad av integritet. Man kan inte precis tala om ett interaktivt skapande i någon slags webb 2.0 anda, som att kommentarer som genereras på en blogg skulle påverka ens nästa bok. Alexander Skantze är inte författaren som odlar digitala relationer. Samtidigt har läsarnas närvaro på något plan ändå blivit mer etablerad genom hans författarskap.

– I min tredje bok Rikets tjänst skrev jag ett sidokapitel i form av ett mejl. Det var ungefär som wow, här kommer den nya tiden. Det är en karaktär som skickar ett mejl till någon annan. Det var 1996, säger Alexander Skantze. Han debuterade tre år tidigare, ungefär samtidigt med internet. Men för Alexander Skantze är den digitala närvaron inget måste.

– Likt många författare tänkte jag inte på det i början. Men man blir successivt medveten om att det finns läsare. Jag tänker och resonerar kring läsare, men mycket av det är önsketänkande. Jag vet att det är fler kvinnor än män som läser. Min nya bok utspelar sig i en mörk och blodig tid, men det är mer fokus på relationer än fysisk aktion i den här berättelsen. Då kan jag hoppas att kanske fler kvinnliga läsare köper den. Den utspelar sig i Mellanöstern, i Irak, det borde

också kunna locka läsare. Men i slutändan är det ingen som vet. Alla gissar vad läsare kommer gilla och inte gilla. Det man vet är att har dina böcker sålt mycket tidigare, så finns det ganska stor chans att din nästa bok också kommer få många läsare för de känner igen dig och går till dig. Men bortom det finns det inga tricks eller hemligheter. Hade det funnits en metod skulle nog många bli glada, säger han.

Berättandets konst

Alexander Skantze har också gått filmmanusutbildningen på Dramatiska Institutet i Stockholm. Genom utbildningen har han fått perspektiv på film- och litteraturvärldens olika förutsättningar. Skantze beskriver filmvärlden som betydligt mer kapitalintensiv, där man i mycket högre utsträckning tar hänsyn till vad folk vill ha.

– Alltså inte nödvändigtvis att det måste vara

säljande. Men det finns en idé om att vissa former har betydelse. Ett innehåll, beroende på hur det framställs kan bli mycket lättare att ta till sig genom en bra berättarteknik. Det tänket hade jag inte alls när jag började. Det finns inom författarvärlden en mer romantisk idé om att en stark text är en stark text. Den här dramaturgiska terminologin och hantering av text som finns inom filmvärlden, den har jag inte sett röken av i skriparvärlden. Det finns lite på olika kurser för att skriva deckare, där pratar man om det. Men som jag uppfattar det, är det relativt basalt jämfört med filmvärlden. Och vad jag förstår, nu har jag inte gått på någon skrivarskola, men där handlar det framför allt om språk, uttryck och hitta sin ton. Det handlar inte alls om hur man berättar en historia ur den hantverksmässiga aspekten.

Marknadens kraft

Ett mer marknadsorienterat förhållningssätt till sina läsare är, vid sidan av den digitala utvecklingen, faktorer som påverkar litteraturens förutsättningar idag. Förlagens pressade marginaler och ett ökat marknadstänkande formar också utgivningen. Ur ett författarperspektiv finns det en spänning mellan att uppfylla den enkla principen om efterfrågan och viljan skapa det egna.

– Jag har kollegor som har börjat skriva deckare bara för att sälja mer. Andra tänker tvärtom och upprätthåller det romantiska konstnärsidealet. De ska skriva sin egen grej oavsett om det säljer eller inte. Det har varit en debatt i den litterära världen mellan högt och lågt. Det höglitterära, som helt struntar i berättartekniken och som kan bli väldigt självcentrerat, kontra det genomkommersialiserade. Det känns som det som fanns förr, att man försökte kombinera läsvänlighet med konstnärlig ambition, har försvunnit. Jag tror att de flesta någon gång ställer sig frågan: Kommer det här att sälja eller inte?

Nya kanaler

Oavsett den digitala och marknadsmässiga utvecklingen har skönlitteraturen idag en

stark ställning. Frågan är, enligt Skantze, mer hur man ska kunna möta intresset för läsning med nya kanaler.

– Folk läser fortfarande böcker och det känns hoppfullt. För 5-10 år sedan pratade man om att folk inte ville läsa böcker längre. Jag kan känna att den oron är borta. Nu gäller det mer att hitta formerna. Det finns läsare som vill ha böcker och det finns författare som vill skriva. Det är mer hur dessa två ska mötas som är den stora frågan. Tidigare har det varit förlagens uppgift. Frågan är hur detta möte ska uppstå när de gamla kanalerna är i kris. Men jag hoppas att det ska uppstå nya metoder att komma ut till läsarna, säger han.

Anpassningens symfoni

Ett författarskap är inget statiskt. Det nya möter det redan etablerade och det sker en ständig rörelse. Det kan handla om att möta de strukturella förutsättningarna för sitt eget skapande. Vissa är mer följsamma i sina rörelser, medan andra försöker hitta en fungerande mottakt.

– Det är två impulser, att gå på tvärs och anpassa sig. Likt de flesta har jag bågge i mig. Den bok jag skriver nu utspelar sig i en främmande miljö med väldigt få referenspunkter till vår egen tid och jag vill beskriva den som främmande. Jag vill beskriva en främmande kultur och ett främmande sätt att tänka. För mig är det utmaningen och det som lockar med litteratur överhuvudtaget, att tränga in i en annan människa, gå över en gräns och se världen med andra ögon. Jag vill få fram en annan värld, men som ändå är begriplig. I mitt bokprojekt slåss jag hela tiden mot de här impulserna i mig. Hur mycket ska jag ge uttryck för min vision helt och hållet och hur mycket måste jag anpassa mig? Det är en svår fråga. Jag vacklar mellan behovet av självförverkligande och av behovet av att bli läst. Det tror jag de flesta gör. Somliga vacklar mer åt ena hållet, vissa åt andra och en del står i mitten. Jag försöker både ha kakan och äta den, säger Alexander Skantze. ■

om

att läsa på många sätt

Om att läsa på många sätt är korta informationsfilmer om bibliotekens anpassade medier, som:

- » Talböcker
- » Lättlästa böcker
- » Punktskriftsböcker
- » Storstilsböcker, mm

Filmerna vänder sig till dem som läser på annat sätt än vanliga tryckta böcker, till personal inom äldreomsorgen och omsorgspersonal, skolpersonal, anhöriga och andra i närheten av personer som läser på annat sätt.

Läs mer på

www.omspecialmedia.se

Mölnbalds stadsbibliotek är ett bra exempel på hur man kan lägga upp filmerna på sin egen webbplats.

På www.omspecialmedia.se får du instruktioner hur du lägger upp filmerna.

E-boken kan bli en dyr affär

Bibliotek ställer krav på nytt avtal med Elib

Utlåningen av e-böcker följer i stort samma trend som försäljningen. Det har inte skett någon dramatisk ökning. Men tar utlåningen fart kan det innebära högre kostnader för biblioteken. Samtidigt är Elib beredda att se över dagens avtal med biblioteken.

Text: Fredrik Swedemyr

I en tidigare rapport från Förläggareföreningen "E-boken – lätt att göra, svår att sälja" talar journalisten Sus Andersson om att bokbranschen väntar på ett Ipod moment, en apparat som ska förlösa hela e-boksmarknaden på motsvarande sätt som mp3-spelarna. I denna närmast religiösa väntan på en frälsning, eller domedag beroende på perspektiv, har marknads parter levt i ett slags moment 22.

– Fram till i höstas menade förlagen att det inte fanns någon marknad och återförsäljarna menade att det inte fanns några böcker. Och kunderna har upplevt att det varken finns några böcker eller något att läsa på, säger Johan Greiff vice vd på Elib.

Tidigare i år lanserade Apple sin Ipad i USA och den väntas nå den svenska marknaden någon gång under sommaren. Om detta är den Messias e-boksanhängarna väntat på är det, enligt Johan Greiff, för tidigt att sia om. Men han kan ändå se ett svagt värtecken till en hittills kallsinnigt inställd bransch.

– Nu har marknadsaktörerna börjat röra på sig för att driva en marknad. Vi har hållit på sedan 2000. Vi har fått dra filerna ur förlagen och vi har fått truga återförsäljarna att hålla fram e-böckerna. Nu börjar det hända och nu börjar det finnas böcker att köpa. När den verkliga vändningen kommer är svårt att säga.

Fått kritik

I dag har biblioteken ett avtal med Elib som innebär att varje utlån av en e-bok kostar 20

Fram till i höstas menade förlagen att det inte fanns någon marknad och återförsäljarna menade att det inte fanns några böcker. Och kunderna har upplevt att det varken finns några böcker eller något att läsa på"

Johan Greiff

kronor. Avtalet har kritiserats tidigare för att "straffa" en ökad utlåning med stigande kostnader. Detta kan i praktiken innebära att biblioteken helt enkelt inte vågar marknadsföra e-boken fullt ut, eftersom det kan få oväntade effekter i budgeten. Bloggaren Karl Magnusson som driver bloggen Bokens framtid har också kritiserat avtalet och skriver på sin blogg att "förlagen tvingar biblioteken att betala 40 gånger mer för utlåningen av en e-bok än för en pappersbok". Han tolkar avtalet som ett led i förlagens strategi att försöka ta igen det man förlorar på den i jämförelse låga biblioteksersättningen för pappersböcker.

Se över avtalet

Från Elibs sida framhäver Johan Greiff att det inte alls handlar om ett försök att ta igen förlorad inkomst eller något slags "gungorna och karusellerna"-tänk.

– Jag förstår Kalle Magnussons kritik. Men

det är inte så dyrt som det verkar om man jämför den totala omkostnaden för en fysisk bok. Av dessa 20 kronor går 10 kronor till oss och vi har samma omkostnader oavsett om det handlar om lån eller köp. Vi kan inte ta mindre för då skulle vi gå back, säger han.

Det avtal man har idag är, enligt Johan Greiff, upprättat tillsammans med ett flertal bibliotek och var en lösning biblioteken tyckte var bra. I dagsläget är 220 bibliotek anslutna till e-boksavtalet. Senare har andra bibliotek hört av sig och istället framfört önskemål om ett fast pris. Detta gör det lättare att planera sin budget, men medför samtidigt en risk att biblioteken istället får betala för böcker de kanske inte lånar ut.

– Just på sistone har ett antal bibliotek hört av sig och tycker vårt system är konstigt. De vill ha en slags pott istället. Framförallt är det universitetsbiblioteken som driver den här frågan. Vi är öppna för det mesta och kan mycket väl tänka oss att utveckla en slags tjänst för detta. Biblioteken är en fantastisk marknadsföringskanal. Förlagen borde vara själaglada att det finns folk som är avlönade av staten för att driva deras marknad, säger Johan Greiff.

Göteborgs stadsbibliotek har börjat låna ut e-böcker. Läs mer på www.framsidan.net

Skivbolagsgrundare ger tips till bokbranschen

När musikbranschen inte hoppade på mp3-tåget i mitten av 90-talet tappade man fotfästet. Sedan dess har man envist försökt kämpa emot den digitala utvecklingen till priset av rasande försäljningssiffror. Kalle Magnusson driver bloggen Bokens framtid och hoppas bokbranschen ska lära sig av musikbranschens misstag.

Text och foto: Fredrik Swedemyr

Han har själv rötter i musikbranschen och är en av grundarna till skivbolaget Hybris, som bland annat blivit uppmärksammat för sin positiva hållning till fildelning. Hybris är också ett av de bolag som ingår i den så kallade Swedish Model. En sammanslutning av olika skivbolag som driver frågor kring branschens framtid. Nu har Kalle Magnusson tagit steget över till litteraturen och bokens digitala förutsättning.

– Bokens framtid är en blogg som handlar om att bejaka nya sätt att ta till sig information och böcker. Jag köper flera böcker i månaden och har alltid varit intresserad av ny teknik och media. Jag såg uppenbara likheter med musikbranschen och blev frustrerad av att se samma fel upprepas, säger han.

Trygghet som förblindar

Pappersboken är fortfarande det som säljer bäst på den svenska bokmarknaden. Siffror från 2008 visar att det såldes cirka 85 miljoner pappersböcker i Sverige. Detta ska jämföras med runt 4 400 e-böcker. Sverige är ett av de länder i världen som har de billigaste pocketpriserna och det finns ett stort intresse av läsning. Förlagen har en tendens till att förhålla sig något avvaktande

” Jag tror inte e-boken kommer ersätta pappersboken. Det är ett bra komplement och kan bidra till att göra litteraturen tillgänglig för fler. Alla kanske inte har tillgång till ett bibliotek eller en bokhandel. Folk hittar andra vägar till information och litteratur. Det finns en demokratisk aspekt i den här utvecklingen”

Kalle Magnusson

till nya format för litteraturen. Och betraktar man försäljningssiffrorna är det kanske inte en så märklig matematik att e-boken inte är en prioriterad satsning. Men Kalle Magnusson ser en risk i att man förlitar sig på beprövade lösningar. Han jämför med musikbranschen, som missade det digitala tåget när deras siffror var som bäst.

– Skivbolagen hade sin försäljningstopp runt 2000. Då fanns redan mp3-formatet

och sajter som Napster. Branschen drev ett hårt motstånd. Sedan kom Ipoden och 2005 lanserades iTunes. Två år senare hade man minskat sin försäljning med cirka 50 procent. Allt det man hade jobbat upp sedan 50-talet försvann på bara sju år. Bokbranschen måste lära sig av misstagen och sätta sig i förarsätet. Boken har nått en mognad och det är dags att produktutveckla, säger han.

Mycket av både musik- och bokbranschens motstånd på det digitala fältet handlar enligt Kalle Magnusson om kontroll. Man vill helt enkelt ha kontroll över hela kedjan från produktion till distribution.

Mot en magisk gräns

Idag finns det i runda tal drygt 2 000 svenska e-bokstitlar, vilket kan jämföras med Amazons omkring 320 000 e-bokstitlar. Utbudet är, enligt Kalle Magnusson, ett avgörande hinder i den svenska e-boksutvecklingen. Han talar också om att man inom branschen har en idé om att man ska komma upp i cirka 5 000 titlar för att utvecklingen ska ta fart. Det kommer nya läsplattor och enligt vissa bedömare kan den magiska gränsen vara uppnådd inom ett års tid.

– Vi står inför en ny verklighet och en ny

Kalle Magnusson är bloggaren som vill ta bokbranschen in i framtiden. Han var med och grundade skivbolaget Hybris och är frustrerad över att förlagen nu upprepar musikbranschens misstag i digitaliseringens framfart.

karta håller på att ritas. Ett problem är att det fortfarande är svårt att ta till sig stora textmängder digitalt. Men det kommer hela tiden nya verktyg. När väl problemet är löst kommer det gå fort. Det är viktigt att förlagen följer med i utvecklingen för att inte förlora sin relevans. Folk tar till sig information och litteratur på andra sätt idag. Det är inte upp till branschen att bestämma hur användarna ska konsumera, säger Kalle Magnusson vidare.

Öppet sinne ger mer

För att branschen inte helt ska tappa fotfästet, menar Kalle Magnusson att förlagen ska bli bättre på att lyssna och ha ett mer öppet förhållningssätt till den förändring som i någon mening står på tröskeln. Ytterst handlar det om att skapa fler möjligheter att ta del av information och litteratur.

– Jag tror inte e-boken kommer ersätta pappersboken. Det är ett bra komplement och kan bidra till att göra litteraturen tillgänglig för fler. Alla kanske inte har tillgång

till ett bibliotek eller en bokhandel. Folk hittar andra vägar till information och litteratur. Det finns en demokratisk aspekt i den här utvecklingen, säger Kalle Magnusson.

Kalle Magnussons tips till bokbranschen:

- * Välkomna förändringen
- * Var öppna
- * Ta initiativet
- * Ta till er nya innovationer

"Man vet aldrig hur det blir i framtiden"

- läsvanor förändras med livsstilen

Text projicerad rakt i luften eller på en skärm på armen? Eller bilder istället för text? Hur våra läsvanor kommer att se ut i framtiden går det bara att spekulera om.

– Med tanke på hur den uppväxande generationen möter berättande så är det kanske inte säkert att fiktionstexten kommer att stå rycken i framtiden, säger Erik Peurell, ställföreträdande chef för avdelningen för kunskapsutveckling och analys på Statens kulturråd.

Text: Tove Eriksson

Vi börjar på stadsbiblioteket i Göteborg. Där sitter Yaren Emirdag, Wiktoria Wygals och Elina Olsson framför en dator i bottenplan. De är tolv år och skolan är slut för dagen. Nu tittar de på bilder på Bilddagboken och skrattar åt roliga foton och bildtexter. De trivs på biblioteket och alla tre slukar böcker. Spänning, skräck, kärlek, fantasy. Harry Potter, Spiderwick, Rysarklubben! Flickorna pratar i mun på varandra när de radar upp sina favoriter. Det är viktigt att hålla koll på hur många sidor det blir, för att få poäng till diplom i skolans läsutmaning. Mycket läsning blir det, minst tolv timmar i veckan var.

– Det är bra att läsa. Man lär sig att förstå ord bra från böcker. Ordet förklaras liksom i texten, säger Wiktoria.

– Man flyger in i böckerna, säger Yaren.

– Ja, och är man inne i en bok så kan man inte sluta läsa, säger Elina.

Yaren, Wiktoria och Elina läser mer än de flesta. Men majoriteten av oss läser böcker då och då och nästan en tredjedel av alla svenskar läser skönlitteratur varje vecka.

Minskat bokläsande

Erik Peurell på Kulturrådet är egentligen inte helt bekväm med att spekulera om framtiden i en intervju. Han arbetar med statistik, sådant man till skillnad från framtiden fak-

tiskt kan veta något om, och ber mig vara tydlig med skillnaden.

Vi sitter i Kulturrådets vita och moderna lokaler högst upp i Filmhuset på Gärdet i Stockholm. Framför oss på det vita bordet ligger Kulturrådets tjocka orange gröna rapport från 2008 – Kulturen i siffror. Rapporten bygger på Statistiska centralbyråns undersökningar av levnadsförhållanden, ULF – intervjuer med ett snitt av den svenska befolkningen under trettio års tid, mellan 1976 och 2006.

Här hittar man information om svenska folkets läsvanor, tillsammans med mycket annat – i vilken utsträckning vi går på teater, skriver dagbok och sjunger i kör till exempel.

– Vi ser en generellt uppåtgående trend när det gäller sociala aktiviteter som att gå på konserter, café och olika idrottsevenemang. Samtidigt minskar de aktiviteter som man ägnar sig åt på egen hand, som att skriva brev och dikter, läsa och spela musikinstrument, säger Erik Peurell.

Särskilt markant är nedgången för dessa aktiviteter bland unga, 16-19-åringarna. Tittar man på bokläsandet i den här gruppen, så har det minskat ordentligt under senare år.

– Tidigare har det varit den yngsta gruppen som har haft den största andelen läsare. Men på bara tio år har det istället blivit den grupp som har lägst andel läsare. Det gick väldigt fort, säger Erik Peurell.

Erik Peurell på Kulturrådet tror att det behövs nya undersökningar med annorlunda frågor än idag för att ta reda på mer om hur våra läsvanor förändras. FOTO: Bosse Carlsson

Google istället för lexikon

Drastiska minskningar och ökningarna i statistiktabel har alltid tätt sig lockande för journalister och andra som gillar att dra snabba slutsatser. Håller ungdomen på att bli obildad och tappa språket? Leder internet och mobiltelefoner till att ungdomar bara läser korta, ytliga texter istället för att fördjupa sig i romaner? I en debattartikel nyligen tog folk-

partisten Christer Nylander upp den tidigare diskussionen om en litterär kanon i skolan, med argumentet att det är viktigare att läsa skönlitteratur än sms. Med jämna mellanrum dyker debatten upp och präglas inte sällan av en rädsla för att ungdomarnas svenska ska bli sämre och förmågan att tolka mer komplexa texter försvinna.

– Man fokuserar ofta på att ungdomar läser mindre. Det är klart – det ger ju brasande rubriker i media. Men tittar man närmare på siffrorna så ser man att läsningen av skönlitteratur faktiskt inte har minskat. Den ligger ganska stadigt i den yngsta gruppen. Det måste alltså vara läsningen av facklitteratur som har gått ner, säger Erik Peurell.

Med tanke på att innehavet av datorer och internetuppkoppling har ökat kraftigt under samma period så är det kanske inte så konstigt om vi inte längre går till bokhyllan och slår upp saker i lexikon längre, utan hellre googlar.

Då hamnar vi i spekulerandet igen, för just de frågorna har inte ställts i någon undersökning än, påpekar Erik Peurell. Han håller det dock för ganska troligt att det finns ett samband mellan minskat fackboksläsande och vår ökande användning av internet.

Pocketboken ger förströelse

Mot den bakgrunden så är det kanske egentligen ganska anmärkningsvärt att andelen svenskar som läser skönlitteratur däremot har ökat. Sedan slutet av 90-talet har andelen tillfrågade som uppger att de har läst skönlitteratur minst någon gång det senaste året ökat med fyra procentenheter, från 68 till 72 procent. De som läser skönlitteratur varje vecka har också blivit något fler.

Erik Peurell tror att en stor del av förklaringen kan finnas i en kombination av en ny livsstil och att en viss produkt hittade sin numera självklara plats.

– Vi vet att bokförsäljningen har gått väldigt bra från slutet av 90-talet. Sänkningen av bokmomsen har inte haft så stor betydelse – försäljningsökningen kom före 2002 och den ledde inte till att nya grupper

började läsa, snarare att de som redan läste mycket läser mer. Nej, det är pocketboken som har fått ett uppsving. 76 procent av försäljningsökningen mellan 1996 och 2006 finns i pocketförsäljningen, säger han.

Peurell gissar att det handlar om att Pocketshop och andra liknande detaljister helt enkelt hittade rätt ställen att sälja böckerna på. Under perioden 1989 till 2007 startade Pocketshop 13 butiker på järnvägsstationer och på flygplatser.

För att bredda bilden ytterligare har Erik Peurell tittat närmare på hur svenskarnas resvanor förändrades under samma period. Han kunde konstatera att resandet med flyg och tåg ökade samtidigt som pocketboksförsäljningen sköt i höjden och bokbutikerna etablerades mitt i vår resväg.

– Vi vet att svenskarna åker längre bort på semester och att en ökad globalisering leder till att fler jobbar på annan ort och reser i jobbet. Pocketboken är lätthanterlig, billig och bra att ha med sig i handbagaget. Det säljs mycket deckare och man kan dra slutsatsen att läsandet är enkel förströelse under resan.

Erik Peurell menar att det finns mycket mer att ta reda på kring våra läsvanor, andra frågor att ställa än de som ställs i befintliga undersökningar. Han är inte bara intresserad av hur mycket vi läser eller hur många av oss som läser, utan även när och var vi läser böcker.

– Av ren nyfikenhet skulle jag vilja ta reda på hur man läser idag. Förr var det kanske några timmar i soffan hemma framför brasan med en kopp te. Nu verkar det vara en kvart här och en kvart där – i kollektivtrafiken till exempel. Vi är mer effektiva, fyller tiden, sitter inte bara där och stirrar framför oss, säger Erik Peurell.

Interaktivitet och ständig uppkoppling

Även om skönlitteraturens ställning ser stabil ut i Kulturrådets rapport från 2008, så tror Erik Peurell att det kan förändras fort. Det ökade behovet av förströelse som har lett till att fler läser böcker, framförallt i pocketform,

kan på sikt bidra till att läsandet minskar.

– Vi har en generation som vuxit upp med filmer, onlinespel och ständig uppkoppling. Det finns ett enormt utbud av underhållning som blir allt lättare att ta del av var man än befinner sig. Jag ser fler och fler som tittar på film eller tv-serier på pendeltåget till exempel, säger han.

En trend, som Erik Peurell tror har påverkat våra vanor så mycket att den blir svår att bortse från när man tänker framåt, är interaktiviteten.

– Vi har vant oss vid interaktivitet. Inte bara i form av inlägg och kommentarer på hemsidor eller genom att vi skickar in frågor till tv-program. Även teatrar och museer går ut till boende och ber om råd i utformandet av utställningar och uppsättningar. Barn får vara med och påverka slutet på historien i barnprogram, SVT ber oss rösta om vilken komediserie de ska sända.... Allt det här måste få en fortsättning, jag tror det måste bli så, även om jag inte vet hur, säger Erik Peurell och ser fundersam ut.

Han berättar om fan fiction, ett fenomen som innebär att kulturkonsumenter själva skapar egna historier utifrån befintliga böcker, filmer eller tv-serier eller mixar ihop karaktärer från olika håll i nya berättelser.

– Det är stort i Japan. Det bara finns och växer av sig själv på internet. Man talar om ”prosumers”, en blandning av consumers och producers. Vi blir mer och mer medskapande och framförallt den yngre generationen nöjer sig inte med att bara ta emot, som man gör när man läser en bok.

Erik Peurell menar att behovet av berättelser, både att själv berätta och att få ta del av andras berättelser, är något djupt mänskligt. Något som vi alltid kommer att ha ett behov av. Men med ny teknik och nya vanor så kanske det inte är skönlitteraturen som kommer att fylla det behovet.

– Det är inte säkert att underhållningsformen att just ”läsa fiktion” kommer att ha samma betydelse. Texten i sig kanske inte är det viktiga, utan berättelserna. Det kommer förmodligen att finnas former av förströelse

Yaren Emirdag, Wiktoria Wygals och Elina Olsson tillhör en generation som vuxit upp med internet och digital text. Men de älskar att läsa böcker, helst med spänning, magi och kärlek. FOTO: Fredrik Swedemyr

som vi inte kan föreställa oss – ren science fiction, säger han.

Tänker man så långt som till att den skönlitterära texten blir helt utkonkurrerad, vad skulle det då kunna innebära?

– Det finns olika scenarier. Man kan tänka sig att vi helt går över till muntligt eller bildbaserat berättande. Det skulle kunna innebära en ny form av analfabetism och stora klasskillnader mellan dem som kan och de som inte kan läsa text i västvärlden. Vi utgår idag från att lära oss tolka text, men i framtiden kanske det blir viktigare att kunna tolka bildbudskap. Men då är vi väldigt långt fram. Så långt vi kan blicka in i framtiden tror jag att vi kommer att vara kvar i en textbaserad värld.

Text i luften och skärm på armen

Vi återvänder till stadsbiblioteket i Göteborg för att höra vad Yaren, Wiktoria och Elina tror om läsandet i framtiden.

– I framtiden kommer mobilerna att vara så utvecklade att man läser på mobilen. Det blir lättare, säger Wiktoria.

Redan idag går det ju att läsa på mobilen. Sms-romaner till exempel. Gör ni det?

– Nej, bara kedje-sms. Då kan det vara långa sagor, skräck eller kärlek. I slutet står det att om man inte skickar vidare sms:et så kommer man att hamna bredvid mördaren på bussen eller få otur i kärlek. Men de sms:en struntar man i. Det är bara för att tjäna pengar.

– Det är bara yngre som går på det, säger Elina.

Hon demonstrerar hur det kommer att se ut när man läser på mobilen i framtiden.

– Sånär, säger hon och håller fram sin arm som om hon tittade på ett armbandsur. Man

kommer att ha mobilen såhär och läsa på den. Eller så kommer det upp som en skärm framför en i luften – tjoff – och så läser man på den. Som i rymdfilmer. Man trycker på en knapp.

Var finns böckerna då?

– De finns lagrade i knappen som man trycker på. Jag tror att folk kommer att vara lata i framtiden. Lata och feta. Och åka runt på flygande fåtöljer och läsa, säger Elina och skrattar.

– Det kommer att vara som Spotify, att böckerna finns på en skärm. Fast det är inte samma känsla som att hålla i en bok, säger Wiktoria.

– Nej, det är speciellt. Man kunde ju inte läsa på nätet för 100 år sedan, men man vet att de hade böcker. Det är en antik känsla att läsa en bok för man vet att det har varit samma jättelänge. Men man vet aldrig vad som händer i framtiden. ■

Nytt råd ska få fart på biblioteks- forskningen

Svensk Biblioteksförning vill öka föreningens insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet och har som ett led i detta utsett ett speciellt råd; Rådet för forskning och utveckling. Rådets uppgift är bland annat att bevaka för biblioteken angelägen forskning, identifiera områden där det pågår mindre forskning och peka ut inom vilka av dessa man vill se mer forskning.

Text: Helén Andersson

Rådet hade sitt första möte i januari 2010 och vid årets slut ska det finnas ett policydokument för styrelsen att ta ställning till. Svensk Biblioteksförning säger sig inte kunna bestämma vilken forskning som bedrivs i slutändan, men hoppas med rådets hjälp vara med och påverka.

– Rådets viktigaste uppgift är att bevaka biblioteksrelevant forskning och identifiera områden där vi skulle vilja se mer forskning, säger Gunnar Södow, konsulent vid Kultur i Väst Regionbiblioteket och en av de åtta som ingår i rådet.

Styrelsen i föreningen har satt samman gruppen och här finns representanter från olika ämnesområden. Förutom det regionala perspektivet finns bland annat folk- och skolbibliotek, universitets- och högskolebibliotek och specialbibliotek representerade. Som ytterligare stöd kommer gruppen att ha en referensgrupp bestående av lärare och forskare från de olika biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna.

Gunnar Södow är glad för att forskningen har börjat intressera sig för bibliotekariens och bibliotekens roll, men tycker det är konstigt att ingen intresserar sig för den nationella bibliotekspolitiken. Han tror att en av rådets uppgifter kan bli att få andra vetenskaper eller institutioner att intressera sig för detta.

FOTO: Fredrik Swedemyr

– Vi har fått in många intresseanmälningar till den här referensgruppen, säger Gunnar som hoppas att rådet ska få god hjälp av referensgruppen i sökandet efter vilka forskningsfält man ska belysa.

Därför ett råd om biblioteksforskning

Biblioteksföreningens medlemmar har länge tyckt att föreningen ska ha mer fokus på forskning inom biblioteks- och informationsområdet. Därför gav föreningen 2008 föreningens utredare Anna Käring Wagman i uppdrag att göra en överblick över den forskning som bedrivs på de fem biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna i Sverige. Hon tittade bland annat på antal doktorander och inom vilka områden man forskade. Rapporten fick namnet Taggning och Chick Lit och sammanfattade dessutom de magisteruppsatser som skrevs under 2008.

– I Taggning och Chick Lit såg man tydligt att vissa områden var mer självklara att forska kring medan andra områden var helt tomma, som svarta hål, säger Gunnar och berättar att resultatet fick Biblioteksföreningen att ge Bibliotekshögskolan i Borås i uppdrag att genomföra en så kallad Delfi-studie där man ville veta vad professionen tycker det är viktigt att forska om.

Delfi-studien resulterade i rapporten På säker grund där man bland annat vid en reflektion över forskningsintresset kunde ranka möjliga forskningsämnen i en tio-i-topp-lista.

– Här syns tydligt att olika ämnesprofessioner tycker väldigt olika om vad det ska forskas kring, vilket kanske inte är så förvånande, säger Gunnar.

Studien visade också att pågående forskning inte alltid handlar om de frågor som

prioriteras av dem som arbetar på biblioteken.

– En av rådets uppgifter blir därför att ge förslag på hur föreningen kan kommunicera dessa önskemål och ge förslag på hur föreningen kan fortsätta arbeta med att underlätta möten mellan praktiker och forskare.

Olika uppdrag

Den nybildade gruppen kommer under våren att sätta sig in i forskningsläget och gruppens medlemmar har fått skilda uppgifter som till exempel att uppdatera sig om pågående forskning, titta på hur man diskuterar forskning i andra länder och hålla utkik efter intressant information angående biblioteksforskning.

– Jag ska bland annat höra efter på bibliotekshögskolan i Oslo hur det norska forskningsläget är, berättar Gunnar. Det är bra om föreningen tydligare formulerar sin hållning i forskningsfrågor, fortsätter han och funderar över vilken roll Biblioteksföreningen egentligen ska ha; som påtryckare, som lobbygrupp eller rent av medverka i den forskningsutveckling som sker på institutionerna?

Gunnar Södow

I "Taggning och Chick Lit" såg man tydligt att vissa områden var mer självklara att forska kring medan andra områden var helt tomma, som svarta hål"

Vid årets slut ska det i alla fall finnas en rapport över vad rådet har kommit fram till, vad rådet tycker man ska rikta in forskningen på och förslag på hur den tycker föreningen ska arbeta vidare. ■

FAKTA

Svensk Biblioteksförenings utvecklingsråd för forskning och utveckling

Uppdrag

Rådet ska bevaka biblioteksrelevant forskning, följa upp Delfi-studien och Taggning och chick lit. De ska framhålla forskning som är angelägen för biblioteken, identifiera områden där det pågår mindre forskning samt peka ut inom vilka av dessa områden som föreningen gärna skulle se mer forskning och hur föreningen kan kommunicera detta till ansvariga personer och institutioner på bästa sätt. Styrelsen har gett rådet i uppdrag att formulera ett förslag till en forskningspolicy för styrelsen att ta ställning till.

Läs mer på

www.biblioteksforeningen.org

Där hittar du bland annat:

Taggning och chick lit.

Biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige

På säker grund.

En Delfiundersökning om vilken biblioteksforskning som behövs

Malin Koldenius njuter av livet sedan hon den 1 februari gick i pension. Med sitt stora engagemang för skolbibliotek har Malin blivit en känd biblioteksprofil och för att hennes arbete och engagemang ska leva vidare har Skolbibliotek Väst instiftat ett stipendium i Malin Koldenius namn. Ett stipendium som varje år ska gå till en lärare i regionen som förmår använda skolbiblioteket på ett förtjänstfullt sätt och som ska delas ut av Malin själv på Bok- och biblioteksmässan.

Läs mer om Malins nya liv som pensionär och om hennes 40 år som bibliotekarie på Framsidans nya webbplats www.framsidan.net

Foto: Helén Andersson

bokpuffen.net

Vinnare av Bokpuffens tävling i Framsidan 2-3, 2009 blev Lise-Lotte Olaisen. Grattis Lise-Lott, du får en skönlitterär bok postad till dig.

Rätta svar:

1. Mästaren och Margarita
2. Kalloccain
3. Förvandlingen

3 frågor

Bodil Jönsson

Professor emerita vid Lunds tekniska högskola

Hur tror du den digitala utvecklingen påverkar vårt sätt att kommunicera?

Först och främst har det blivit så mycket mer kommunikation. Jämför Facebooks huvudruta med ”vad gör du just nu?” och all den tid och vinkling som läggs på det som skrivs där. För tillräckligt intensiva användare undrar jag ibland om det inte är viktigare att kommunicera vad man gör eller upplever, än vad själva handlingen eller upplevelsen är. På så sätt påverkar kommunikationen hela livet, också utanför kommunikationen.

Vårt sätt att kommunicera har gjort alla barnsligare. Om jag återvänder till Facebook-rutan; den frågan var en synnerligen naturlig barnfråga när mina barn ringde till mig på jobbet och sa ”Vad gör du, mamma?!” Det var naturligt. Men jag är ytterligt tveksam till att vuxna människor sysselsätter varandra så stor del av dagen med att svara på den ”frågan” till varandra. Det blir så småttigt. Allt reduceras till detaljer och kortsiktighet.

Till barnsligheten hör att allt färre tar sina beslut själv, detta gäller också småbesluten. Första gången jag tänkte på det var när jag såg min första handsfree utanför en affär före en jul. Där stod en man och föreföll tala med julsinkorna. Efter tre sekunder förstod jag att han givetvis ringde hem till sin fru för att fråga om han skulle ta en julsinka på 3,8 eller en på 4,2 kg. Förhindrar säkert många meningsskiljaktigheter och hur bra som helst i det korta perspektivet. Men

vad gör summan av alla dessa samtal med oss? Utöver de ständiga störningarna vänjer vi oss till att inte kunna bestämma själv, inte kunna resonera själv.

Med den digitala utvecklingen har det tillkommit en ny kommunikationsform: många-till-många. Många i en viss kinesisk subkultur kan till exempel utan vidare hitta många i en västerländsk subkultur. Detta skapar nära gemenskaper som är helt fria inte bara från nations- och EU-gränser utan också från religiösa, etniska med flera. Vad vill ett sådant samhälle ha för styrning, vad kan det tolerera för styrning? Här saknar vi förebilder från tidigare kulturers kommunikation.

Vad tror du om litteraturens ställning i det nya mediasamhället?

Bra berättelser kommer att bibehålla sitt attraktionsvärde – människan lever som alltid i berättelsernas värld och ju mer hon ökar sitt eget berättarutövande, desto mer intresse kan hon också få för andras. Men det finns något i detta som handlar om tiden. Det tar tid att läsa bra böcker, det måste få ta tid att läsa bra böcker. Och vår tidsanda är dessvärre väldigt kortsiktig och otålig. Allt skall helst vara gjort genast eller ännu hellre igår när man väl kommer på det. Bokläsandet urholkas om det inte får tidsmässigt utrymme – vad gäller kunskap kontra information brukar jag hävda att TTT, Tankar Tar Tid,

men att ITTT, Information Tar Inte Tid.

Själv hävdar jag ju entydigt att människor vill tänka själv och kan tänka själv men att man vill ha både exempel, förebilder, strukturer och strategier att hänga upp tankandet på och att komma vidare. Ett människoliv är ju så relativt kort och vi hinner inte prova så många möjligheter eller träffa så många människor. Desto viktigare då med alla dessa gestalter som man träffar i skönlitteraturen och som man kan lära så mycket av, mänskligt och pedagogiskt.

Hur tror du våra läsvanor kommer att se ut och förändras framöver?

Böcker behöver framöver inte kosta så mycket, inte väga så mycket – det är klart att det kommer att göra skillnad. Allt finns ju där på nätet – du kan läsa hur mycket som helst inom vilket intresseområde som helst och när du vill. Läsplattan kommer att göra sitt – om den nu alls introduceras fullskaligt. Man kan ha med sig hur mycket som helst på semestern till exempel.

Nya communities kommer att uppkomma mellan dem som gillar en viss författare eller en viss genre medan andra gemenskaper som till exempel den klassiskt bildade överklassen eller medelklassen försvinner. Vi har inga självklara stamsånger längre, inte heller några gemensamma associationer till Singo-alla eller vem det vara månde – var och en har läst sitt. Det gör också skillnad för vad språket kan vara bärare av.

För Marcus är biblioteket juvelen i Kronan

Vägen till bibliotekarieyrket var krokig och gick via studier i ekonomisk historia och damkjölsförsäljning i Borås. Men Marcus Einarsson vet att han har hittat helt rätt

Text: Tove Eriksson

Som filialföreståndare på det nya biblioteket i Kronan Kulturhus på Kronogården i Trollhättan vill han se till att alla stadsdelens invånare känner sig lika välkomna i bibliotekets värld som han själv gör.

– Man får leta länge för att hitta ett filialbibliotek i Sverige med lika fina lokaler som våra. Vi har tur som har fått vara med om den här flytten, säger Marcus Einarsson stolt.

Han står i barnavdelningen som ligger i ett hörn av det stora ljusa biblioteksrummet, med glasväggar rakt ut mot snön som täcker Kronogårdens gator och hus. Bokhyllorna är blankt svarta med ett varmt gult ljus över de färgglada bokryggarna. Heltäckningsmattan och möblernas tyger är fortfarande oslitna.

Biblioteket slog upp dörrarna i augusti, i samband med invigningen av huset det ligger i – det helt nybyggda Kronan Kulturhus. Här samsas biblioteket med en F-9-skola med samma namn som huset och 450 elever uppdelade på två avdelningar.

– Eleverna fick själva komma på namnen på avdelningarna och det blev Safiren och Rubinen och det passar ju i Kronan, berättar Marcus.

Dubbelt så många besök

Tidigare låg biblioteket på Kronogårdens torg en bit bort, och var ett vanligt filialbibliotek. Flytten och den nya rollen som

integrerat bibliotek har inneburit en positiv förändring. Inte bara tack vare de vackra lokalerna, där också Medborgarservice flyttat in, utan också för att det har gett ett nytt, livligare bibliotek och utökad personal.

– Vi har fått ett uppsving. Antalet besök har fördubblats under hösten och barnboksutlåningen har ökat stort, säger Marcus.

Men han sticker inte under stol med att det har varit en jobbig period också.

– Det är klart att det var slitsamt att flytta 40 000 böcker och så tog det ett tag innan allt var på plats. Och det här med högstadieelever är på gott och ont, eftersom det har varit stökigt och en del incidenter här i biblioteket. Det är egentligen inget ont i de få som ställer till det, men de får med sig andra och det finns en risk att bråkandet skrämmer bort andra besökare. Det måste vi vara vaksamma på, säger han.

Biblioteket som frihetsinstitution

Tillsammans med lärare har bibliotekspersonalen haft samtal med dem som bråkat i biblioteket. Det har fungerat bra, inte minst för att visa eleverna att bibliotekarierna och lärarna jobbar tillsammans och känner varandra. För att få lugn och ro igen har man bestämt att eleverna bara får vistas i biblioteket under skoltid om de håller på med skolarbete.

– Jag skulle gärna se att de elever som har

det lite svårt på rasterna och i kapprummen kunde få något slags intyg för att få vara här också, säger Marcus.

Biblioteket som en fristad, alltså. Men också som en frihetsinstitution, som Marcus uttrycker det.

– Jag tror att det är viktigt att biblioteket finns här för den som kanske inte riktigt känner sig hemma i skolan. Det ger en möjlighet att läsa och bilda sig på sitt eget sätt, ta reda på det man undrar över, hitta sin egen bildningsväg. Jag har till exempel alltid velat göra saker på mitt sätt – inte läsa de böcker lärarna bestämde att jag skulle läsa, utan något annat.

Marcus är född och uppvuxen i Borås, men trots närheten till bibliotekshögskolan var bibliotekarieyrket inget han funderade på.

– Jag växte inte upp med så mycket böcker omkring mig. Jag var mer en sportkille.

Det var först när Marcus gjorde sin militärtjänst i Östersund som han upptäckte tjuvningen med biblioteket.

– I lumpen var det skönt att komma undan lite och då gick jag till Östersunds bibliotek. Det var ett fantastiskt ställe och där föddes tanken på att jobba på bibliotek. Sen upptäckte jag att bibliotekshögskolan låg i Borås, sökte och kom in.

FAKTA

Namn: Marcus Einarsson

Titel: Filialchef på biblioteket i nya Kronan Kulturhus i Trollhättan

Ålder: 38

Intressen: vandring, cykling, löpning "Jag har väl sprungit en 10-15 maraton."

Läser gärna: Böcker om filosofi och psykologi

Kuriosa: Har ett sm-guld i lag-triathlon.

Sålde kläder

Men examen skulle visa sig ligga längre fram i tiden än planerat. Marcus gjorde ett par längre uppehåll i studierna. Han jobbade i flera år med att sälja kläder för Haléns i Borås, pluggade litteraturvetenskap och ekonomisk historia, men kom så småningom tillbaka till bibliotekarieutbildningen. Uppsatsen tog sedan sin tid och Marcus hann med två års jobb på Arvidsjaurs stadsbibliotek innan han gjorde klart den. Det tog helt enkelt lite tid att verkligen bestämma sig för att bli bibliotekarie. Men nu, efter sju års arbete på Kronogårdens bibliotek, är han fortfarande lika övertygad om att ha hamnat rätt.

– Det är ett meningsfullt jobb. Även om det, som alla jobb, innehåller en del tråkiga uppgifter så känns det alltid roligt att gå hit. Ett bibliotek ger redskap för en levande samhällsdebatt och för människor att skapa sig det subjekt som man behöver för att vara en del i en demokrati. Ett bibliotek är nästan ett utopiskt rum, allt är gratis, miljövänligt. Jag känner att jag blir väldigt djup här..., säger Marcus och skrattar till.

– Att jobba på bibliotek har en helt annan mening än att köra runt i en diesel-driven lastbil i Borås och sälja damkjolar, sammanfattar han.

Många språk i hyllan

För att biblioteket ska kunna spela den där viktiga rollen för demokratin och människan, så krävs det att alla hittar dit. Det är något som biblioteket i Kronan jobbar mycket med och som Marcus brinner särskilt för. Kronogården är ett miljonprogramsområde, jämförbart med Angered i Göteborg eller Rosengård i Malmö. En stor majoritet av invånarna har utländsk bakgrund, och bland skolans elever är andelen ännu högre. Det innebär en spännande blandning av språk i bokhyllorna.

- Vi är ett av de bibliotek i regionen som ligger högst när det gäller inköp av utländsk litteratur. Målet är att 20 procent av böckerna vi köper in ska vara utländska. Jag är ingen expert, men jag har lärt mig mycket av

att jobba här. Till exempel om språk som jag inte ens visste fanns, säger Marcus och visar böcker på kurmanji och gujarati.

Många SFI-grupper kommer hit och lånar böcker som används i undervisningen, och nu när biblioteket också blivit skolbibliotek ökar utlåningen av hemspråksböcker. I tidningshörnan sitter tre män och bläddrar i tidningar från olika håll av världen. I hyllan bredvid dem finns det dagstidningar på sju olika språk.

Marcus bor själv på Kronogården och trivs bra. Det är en brokig stadsdel och här finns många grupper som han skulle vilja se mer av på biblioteket. Trollhättan har en stor högskola och många studentbostäder finns på Kronogården, så studenterna är en naturlig målgrupp. Fler Saab-anställda som jobbar skift skulle också kunna tillbringa tid på biblioteket när de är lediga, tror Marcus. Att Medborgarservice med bland annat tolkhjälp ligger i biblioteket har redan gett nya besökare. Barn som har svårt att få ro att läsa läxor hemma är varmt välkomna till det tysta rummet på andra våningen.

– Utanför det tysta rummet skulle man kunna skapa en avdelning med jobbsökarinformation. Det är ett bra sätt att få arbetsökande att komma hit dagtid. Här är det fint att vara, eftersom man ser hela biblioteket uppifrån, säger Marcus och tittar ner över raderna av bokhyllor.

Bredare verksamhet och nya öppettider

I april utökar biblioteket sina öppettider till klockan åtta under måndag till torsdag samt börjar med lördagsöppet. Det är också något som Marcus tror kan locka nya besökargrupper.

– Då kanske ett biblioteksbesök kan bli en familjegrej på helgen.

Vi går en sväng för att Marcus ska kunna visa resten av huset. Ljudnivån höjs drastiskt när vi öppnar dörren från biblioteket och går ut i Kulturhusets entré. Det är lunchtid och elever strömmar in och ut ur matsalen mitt emot biblioteket. Det luktar bambapotatis och panerad fisk. Några pojkar har klättrat

Foto: Fredrik Swedemyr

upp och hänger från räcken i trappan mitt i det stora öppna utrymmet under mycket hojtande och skrattande.

– Nej, hallå! Ni får inte klättra där, det är farligt. Gå ner med en gång, säger Marcus och pojkarna lyder, om än lite motvilligt. I foajén finns det ett café och längre ner i korridorerna slöjdsalar, musikrum med studio, danssal och hemkunskapsalar. Allt används av skolan på dagarna, men kan hyras av exempelvis föreningar på kvällarna.

Marcus visar den lilla scenen med röda sammetsdraperier inne i matsalen, som kvällstid kan förvandlas till en teatersalong, konsertlokal eller poesiestrad med plats för 250 gäster.

– Det är viktigt att alla verksamheter i huset är delaktiga i scenen. I mars kommer Helene Tursten hit – ett bra exempel på ett evenemang som ligger nära bibliotekets verksamhet. Vi på biblioteket vill utöka programverksamheten, och det tror jag blir lättare nu när vi har tillgång till den här scenen och alla fina rum i huset. Det är också ett sätt att få nya besökare att hitta till oss, säger Marcus Einarsson. ■

Om jag hade ett bibliotek...

I det här numret av Framsidan är det estradpoeten Olivia Bergdahl som beskriver sitt drömbibliotek.

Det finns ett bibliotek i mina drömmar och det är mycket litet och ligger i Mariefred. Jag ska fylla åtta år när jag går dit, för vi går alltid dit när vi har hoppat av tåget, jag har samlat ihop våra russinpaket och min lillasyster klättrat ner från bagagehyllan. Vår farmor möter oss på perrongen och hundarna väntar i bilen. Vi sätter oss i baksätet och vi kör från Södertälje till den lilla lilla staden med kullerstengator och ett dussintal snälla tanter och farbröder som klappar en på huvudet för man bara är åtta år, men har rest hela vägen från Göteborg med sin syster. Solen skiner, och en av de snälla tanterna står bakom lånedisken och säger hej. Vår farmor känner hon förstås, för vår farmor är den trognaste bibliotekskunden i det här landet. Vi ska stanna i två veckor och vi får välja vilka böcker vi vill. Om jag hade ett bibliotek skulle det börja så. En solskensglad åttaåring med famnen full av både bilder- och kapitelböcker, som drar sin lillasyster i armen och stolt erbjuder sig att läsa högt. Som mer än gärna stavar sig igenom Madicken till bibliotekariens förtjusning och som berättar för sin farmor om en bok i skolan som handlar om en pojke på 1600-talet som har en egen häst. Och åttaåringen springer längre in i lokalen, och ju längre hon springer desto längre går tiden. Hon blir en tolvåring med glasögon och läshuvud, som demonstrativt sätter sig i skräddarställning och tycker att både Harry Potter och Grottbjörnens folk är det mest spännande i hela världen. Som i en gryende pubertal längtan bara måste fortsätta läsa sex-

uella kontakter i urtidsmjölö, men som varken vågar eller kan formulera vad som händer. Så hon går vidare och hon exploderar i ett jag står här och vrålar till kommande sekler. Jag brinner! För hon börjar på högstadiet och skriver dikter ur den hudlösa själ man bara har som tonåring och det finns inga större känslor än nu, varken sorg eller glädje och hon hittar lyrikhyllan och läser och läser och sätter upp en idolbild av Majakovskij i det flickrum, som fram till dess bara pryddes av djur- och naturbilder. Hon kastar sig vidare, in i vindlande gångar och blir femton och sexton och sjutton år och kastas fram och tillbaka mellan sammanhang, tidsperioder och insikter och hon börjar tro på att hon verkligen kan hitta en förklaring på det oförklarliga. Där finns en dammig liten italiensk bok och plötsligt blir det afton. Och hon fyller arton år och är kär. Hon läser Jane Austen och svär och Jack London och Hjalmar Gullberg och citerar poeter ingen minns namnet på, men hon hittar de där. Hon är 20 år nu. Jag har kommit en bit in i mitt bibliotek. Jag utbildar mig och läser samhällskritisk litteratur från ett sekel, litteraturanalyser och Dostojevskij och Odyssén. Jag hittar mig själv och världen. Gång på gång. Och jag tror inte – jag vet – att det kommer att fortsätta. Ett framtida jag på ständigt jakt efter förklaring och igenkänning. En tjugofemårig karriärist eller nybliven mor eller fästmö eller vad det nu kan tänkas vara. En fyrtioårig tonårsmamma eller femtioårig nobelpristagare (man får la hoppas, ännå). En pensionär som en gång

Foto: Anja Bergdahl

var åtta år och som nu står bland samma barnböcker och väljer bland dem med sina barnbarn, som kanske har rest dit på tåget och kanske glömt sina russinpaket och godissnören på bagagehyllan när de skyndade sig av. Och till slut kommer jag att vara en döende kvinna, och denna kvinna kommer kanske också, förhoppningsvis, att hitta det där – insikten, förståelsen. Hon kommer kanske stå, med samma gamla tårar i ögonen och samma gamla gåshud, se hur dessa små svarta symboler vi kallar bokstäver lämnar sidorna och sätter sitt avtryck i själen. Då har vi kommit till sista hyllan. ■

Nu lanserar Framsidan sin nya webbplats www.framsidan.net

Webbplatsen bevakar det mesta som rör bibliotek och här kan du till exempel läsa referat från både stora och små konferenser, korta nyhetsnotiser och längre artiklar. Självklart kan du också läsa, eller om du vill, ladda ner hela nummer av publikationerna Framsidan och Framsidan Special. Den uppmärksamme vet att Framsidan redan finns på Twitter. Nu kan du följa oss direkt från vår nya webbplats och självklart är du välkommen att delta i diskussionen på www.framsidan.net.

För information om våra kurser, utbildningar och aktiviteter se vårt kalendarium som uppdateras kontinuerligt på www.bibl.vgregion.se.
Klicka på kurser/seminarier